

Jaarplan 2019 netwerkbureau Aquathermie

Vastgesteld door het constituerend beraad dd. 9 juli 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	2
2.	Doel Green Deal en doelen netwerkbureau	2
	Netwerkbureau	2
3.	Werkwijze	3
	Netwerkgedachte	3
	Programmasturing	3
	Netwerkbureau	3
	Relatie met andere programma's	4
	Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën.....	4
	Programma Aardgasvrije Wijken	4
	Expertisecentrum Warmte.....	5
	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	5
4.	Pijlers netwerkbureau hoofdproducten.....	5
	Kennis en onderzoek	5
	Praktijk.....	6
	Governance en financiering	6
	Communicatie	6
5.	Jaarplan 2020	7
6.	Beheersing	7
	Begroting 2019	7
	Voortgang en verantwoording	8
	Bedrijfsvoering	8

1. Inleiding

Nederland staat voor een grote uitdaging om in 2050 een warmtevoorziening te hebben die geen CO₂-uitstoot heeft. Om hier invulling aan te geven, zijn de laatste jaren diverse technieken beschikbaar gekomen. Deltares en CE Delft hebben in 2018 onderzoek gedaan naar het potentieel van aquathermie. Daar blijkt dat aquathermie economische potentie heeft voor 40% tot 50% van de warmtevraag in de gebouwde omgeving.¹

Dit onderzoek en praktijkproeven hebben ertoe geleid dat de bewustwording van aquathermie als kansrijke duurzame warmte- en koudebron is aangewakkerd. Om aquathermie een vliegende start te geven, hebben op 14 mei 20 partijen de Green Deal Aquathermie ondertekend, en heeft zich ook een twintigtal partners eraan verbonden. Zij gaan de komende jaren een voortrekkersrol spelen bij het onderzoeken van de mogelijkheden rond het grootschalig toepassen van aquathermie. Vooruitlopend op deze Green Deal is in 2018 door het Ministerie van Economische Zaken subsidie toegekend voor de inrichting van een netwerkbureau aquathermie dat een katalyserende en aanjagende rol zal spelen bij de uitvoering van de Green Deal. Ook andere partijen hebben middelen beschikbaar gesteld.

2. Doel Green Deal en doelen netwerkbureau

Met de Green Deal Aquathermie² geven partijen richting aan het bundelen van de krachten van henzelf en stakeholders die een schakel zijn in de keten van de benutting van aquathermie zodat de bronnen van aquathermie nuttig (kunnen) worden toegepast als alternatieve verwarming van de gebouwde omgeving. Zij werken samen om de waarde en toepassing van aquathermie als warmte- en koudebron in de warmtetransitie in kaart te brengen, waarmee zij een versnelling beogen te brengen in de warmtetransitie. Om dit te bewerkstelligen, zetten partijen en partners zich op verschillende wijzen in. Naast een aantal generieke bijdragen, leveren zij organisatiespecifieke bijdragen. Dit alles om zo optimaal mogelijk gebruik te maken van de kennis, ervaring en slagkracht in het netwerk. In de Green Deal is afgesproken dat partijen:

- a) delen kennis en ervaringen over aquathermie;
- b) leveren een actieve bijdrage bij het opstellen van de kennis- en innovatieagenda in het kader van het programma Aquathermie en dragen zo mogelijk actief bij aan het tot uitvoering brengen van die agenda;
- c) brengen nieuwe initiatieven voor aquathermie onder de aandacht;
- d) delen best practices op het gebied van de governance, financiering en organisatie uit de praktijk van aquathermie;
- e) nemen actief deel aan de jaarlijkse werkgroepen die door het netwerkbureau Aquathermie worden ingesteld.

Netwerkbureau

Het in de inleiding geschetste spanningsveld is ook zichtbaar in de doelstelling van de Green Deal Aquathermie. Om de waarde van aquathermie in kaart te brengen, zijn nieuwe pilots en praktijktoepassingen nodig, maar onder potentiële initiatiefnemers is de drempel om daadwerkelijk te beginnen hoog, juist door een nog beperkt inzicht in de waarde en toepassing van aquathermie. Het is een vicieuze cirkel. En het is die context waarbinnen het netwerkbureau moet opereren. Het netwerkbureau levert in 2019 een aantal no-regretproducten.

¹ Nationaal potentieel van aquathermie | Analyse en review van de mogelijkheden, Deltares en CE Delft (2018)

² <https://www.greendeals.nl/sites/default/files/2019-05/Deal%20tekst%20GD%20229%20Aquathermie.pdf>

Deze worden in hoofdstuk 4 per pijler nader benoemd. In het najaar komt het netwerkbureau, tezamen met het netwerk tot een aantal doelstellingen voor het netwerkbureau zelf. De input die de komende periode wordt opgehaald wordt nadrukkelijk hierin meegenomen. De producten en activiteiten voor 2020 vloeien voort uit de doelen. In het jaarplan 2020 is de verbinding daartussen uitgewerkt

3. Werkwijze

Het netwerk is het kloppend hart van de Green Deal aquathermie. Dit is verankerd in de werkwijze.

Netwerkgedachte

De Green Deal is opgezet vanuit de netwerkgedachte: van, voor en door de stakeholders. Elke betrokkene brengt de eigen specifieke kennis en ervaring in om de doelen uit de Green Deal te realiseren. Hiervoor is de volledige keten noodzakelijk en de nu al verbonden partijen en partners vervullen een koplopersrol. Zij brengen ideeën, casussen en vraagstukken in die in het netwerk verder gebracht worden. Er ontstaat een vorm van eigenaarschap.

Deze netwerkgedachte komt ook naar voren in de werkwijze van het netwerkbureau en de werksporen.

Programmasturing

De programmasturing wordt de komende periode gezamenlijk in het netwerk vormgegeven. Het netwerk fungeert als ambassadeur van de Green Deal, zorgt voor verbinding tussen betrokken partijen, signaleert trends en ontwikkelingen, wisselt kennis en ervaring uit en wordt geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van de Green Deal. Het streven is om het netwerk aquathermie in de komende jaren verder uit te bouwen, waarbij het de voorkeur heeft dat organisaties zich als partij of partner aansluiten bij de Green Deal, maar dat is niet per se noodzakelijk. Uiteindelijk gaat het erom dat er een vitaal netwerk ontstaat waarin de kracht en kennis van alle betrokkenen zo optimaal mogelijk benut wordt. Om op een effectieve manier sturing te kunnen geven aan de uitvoering van de green deal, wordt een stuurgroep ingericht.

Netwerkbureau

In de Green Deal is opgenomen dat de Unie van Waterschappen zorg draagt voor de coördinatie en uitvoering van het programma Aquathermie en dat zij daartoe een bureau inricht bij het Uniebureau.³

Ter ondersteuning van de doelen en de uitvoering van de in de Green Deal beoogde afspraken, is door de Unie van Waterschappen in samenwerking met Rijkswaterstaat een concept-programmaplan en bijbehorende begroting opgesteld.⁴ Deze documenten, gecombineerd met de subsidieaanvraag, vormen mede de basis voor de door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat toegekende financiering voor het programma aquathermie.

³ Uit: tekst Green Deal Aquathermie

⁴ Uit: Subsidiebeschikking programma Aquathermie

Het programma zal met name inzet plegen op het vormen en coördineren van een netwerk, het aanjagen van kennis en praktijk bij elkaar brengen, en het organiseren van goede ontsluiting van informatie en kennis. De inhoudelijke structuur wordt gevormd door vier sporen waarin samenwerking wordt gestimuleerd, kennis ontwikkeld en adviezen geformuleerd.⁵ Dit betreft de volgende sporen:

- Kennis en onderzoek
- Praktijk
- Governance en Financiering
- Communicatie

Relatie met andere programma's

Om onze welvaart voor toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting van het milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen. Nederland is bezig om de gebouwde omgeving in te richten op een CO₂-arme toekomst. Hiervoor zullen alternatieve warmtebronnen nodig zijn. Er zijn allerlei initiatieven om deze transitie te ondersteunen, faciliteren en aan te jagen. De Green Deal aquathermie is een dergelijk initiatief, waarbij de verbinding gezocht wordt met aanverwante programma's.

Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën

Het Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën (RES) ondersteunt de 30 energie regio's. Binnen deze regio's werken gemeenten, provincie en waterschappen samen met stakeholders aan een RES. Het doel van de RES is dat gezamenlijk, per regio, keuzes worden gemaakt voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie infrastructuur. Het Nationaal Programma RES ondersteunt de regio's met kennisontwikkeling en -deling, data ondersteuning en informatie over het Klimaatakkoord. Zowel voor het aanjagen van praktijkinitiatieven aquathermie als het ophalen van kennisvragen en behoeften op het gebied van aquathermie zijn de RES regio's belangrijke stakeholders. Hiervoor zal door Netwerk Aquathermie de verbinding worden gezocht op verschillende niveaus, namelijk via Nationaal Programma als wel via de vertegenwoordigers van de waterschappen en provincies binnen de regio's. Het netwerkbureau verstrekt informatie over aquathermie op basis waarvan de regio's hun plannen kunnen baseren, zodat aquathermie als een serieus alternatief overwogen wordt.

Programma Aardgasvrije Wijken

Het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is een interbestuurlijk programma van de ministeries BZK en EZK, de VNG, het IPO en de UvW, dat gericht is op gemeenten. PAW heeft als doel om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak – in de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving – kan worden ingericht en opgeschaald. Om dit te realiseren wordt gebruik gemaakt van grootschalige proeftuinen, waarbinnen ervaring en expertise wordt ontwikkeld om ook andere gemeenten te helpen. Er zijn in 2018 in de eerste ronde 27 van de beoogde 100 proeftuinen geselecteerd, in ieder geval twee met aquathermie.

⁵ Uit: Programmaplan behorend bij subsidieaanvraag 2018

Alle 355 gemeenten (niet alleen de proeftuinen) worden onder de regie van de VNG middels een Kennis- en Leerprogramma gefaciliteerd met geleerde lessen, onderzoeken, community of practices, expertmeetings en dergelijke.

Het Netwerk Aquathermie is vertegenwoordigd in het Programmteam Aardgasvrije Wijken. Zo blijven we goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen het programma en de proeftuinen op het gebied van Aquathermie. Ook oefenen we invloed uit op de nieuwe uitvraagronde van proeftuinen, zodat het belang van waaronder aanvullende proeftuinen aquathermie wordt meegewogen in de selectie. We stimuleren nieuwe pilots en aanvragen die aanvullend zijn op hetgeen PAW reeds doet. Er wordt actief verbinding gezocht tussen het Kennis- en Leerprogramma van het PAW en de community of practice aquathermie.

Expertisecentrum Warmte

Het Expertise Centrum Warmte (ECW) ondersteunt gemeenten bij het ontwikkelen van de Transitievisies Warmte die zij in 2021 moeten opleveren. In de Transitievisie Warmte beschrijven gemeenten een realistisch tijdspad waarop wijken van het aardgas gaan en besluiten over de alternatieve energie-infrastructuur van een wijk. Om gemeenten te ondersteunen ontwikkelt het ECW een Leidraad. De Leidraad biedt alle stakeholders een eenduidige referentie met betrekking tot de consequenties van de verschillende alternatieven voor aardgas in een wijk. Het netwerkbureau heeft eraan bijgedragen dat aquathermie wordt meegenomen in deze leidraad en de modellen. Dit is van groot belang om gemeenten aquathermie als mogelijke keuze mee te laten nemen in de Transitievisies Warmte.

ECW wil de functie van kenniscentrum vervullen, voornamelijk op het gebied van technische, economische en duurzaamheidsaspecten, maar ook als het gaat over nationale ontwikkelingen zoals marktordening, aquathermie en geothermie. Het ECW zorgt er ook voor dat de benodigde informatie beschikbaar is of wordt gemaakt. Binnen het netwerk aquathermie is veel expertise, ervaring en slagkracht aanwezig om het ECW te kunnen voorzien van deze informatie.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO) is onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. RvO ondersteunt de totstandkoming en uitvoering van Green Deals, en vervult de secretarisrol voor de Green Deal aquathermie. Daarnaast is RvO vertegenwoordigd in aanverwante programma's, zoals het PAW, NP RES en ECW.

4. Pijlers netwerkbureau | hoofdproducten

Het netwerkbureau is in maart 2019 van start gegaan. De eerste activiteiten zijn onder meer gericht geweest op het inventariseren van het netwerk, het kennismaken met het netwerk en gerelateerde programma's en de ondertekening van de Green Deal. In het resterende deel van 2019 worden deze activiteiten verder voortgezet (uitgezonderd ondertekening Green Deal), en wordt een aantal hoofdproducten ("no regret") gerealiseerd. Onderstaand worden de pijlers nader toegelicht. Vanzelfsprekend is er verbinding en overlap tussen de pijlers.

Kennis en onderzoek

In de afgelopen twee jaar is gebleken welke potentie er zit in warmte en koeling uit water. Om die potentie ook werkelijk te kunnen benutten moeten alle belanghebbende organisaties weten wat het eventueel betekent voor hun eigen taken en verantwoordelijkheden. Ze moeten een gedegen

afweging kunnen maken. Kennisleemten beperken de grootschalige toepassing van aquathermie. De activiteiten voor het kennisspoor zijn onder meer gericht op joint fact finding en het valideren van beschikbare kennis, het inventariseren van leemten en kennisvragen leidend tot een gezamenlijke kennis- en onderzoeksagenda, het stimuleren van kennisontwikkeling, het inventariseren en (doen) wegnemen van belemmeringen in de toepassing en het verspreiden van ontwikkelde kennis. Daarnaast is verbinding van partijen en van kennis met praktijk belangrijk.

Producten en activiteiten zijn:

- Overzicht van bestaande kennis;
- Kennis- en onderzoeksagenda;
- Initiëren van programmering en uitvoering van deze agenda;
- Bijdragen aan leerprogramma zoals het Kennis- en Leerprogramma Aardgasvrije Wijken.

Praktijk

Om de waarde van aquathermie in kaart te brengen zijn nieuwe pilots en praktijktoepassingen nodig. Onder veel potentiële initiatiefnemers is de drempel om daadwerkelijk te beginnen relatief hoog, juist door een nog beperkt inzicht in de waarde en toepassing van aquathermie. Het is een vicieuze cirkel. Het praktijkspoor is gericht op het leren van ervaringen in de praktijk en het stimuleren van nieuwe initiatieven. Producten en activiteiten zijn:

- 3 keer per jaar organiseren van de community of practice (CoP) met en voor (nieuwe) partijen/partners verbonden aan de Green Deal
- een voorlopig overzicht van praktijkinitiatieven en een digitale kaart waarop deze initiatieven visueel worden weergegeven;
- ondersteunen van nieuwe pilot;
- inbreng leveren in de kennis- en onderzoeksagenda.

Governance en financiering

De grootschalige toepassing van aquathermie is complex, mede vanwege het grote aantal stakeholders met verschillende taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Daarnaast biedt wet- en regelgeving op onderdelen onvoldoende of beperkte ruimte of helderheid. Dit biedt echter ook kansen. De vraagstukken die centraal staan binnen het spoor governance en financiering richten zich onder meer op doelen en ambities van partijen die nodig zijn om grootschalige toepassing van aquathermie te realiseren, onder welke condities zij hier invulling aan kunnen en willen geven, en hoe de opgave gefinancierd kan worden. Samen met stakeholders worden deze vraagstukken benoemd, gestructureerd en geanalyseerd. Producten en activiteiten die daar in 2019 een bijdrage aan leveren zijn:

- een foto van de bestuurlijke startpositie
- een verkenning naar juridische aspecten;
- inbreng leveren in de kennis- en onderzoeksagenda;
- een bestuurlijke bijeenkomst met de partijen van de Green Deal om te komen tot nadere invulling van de ambitie.

Communicatie

Voor het op een aantrekkelijke manier ontsluiten van informatie, is communicatie een belangrijke pijler. Dit geldt ook op het gebied van het aanjagen en actief houden van de community. Communicatie doorkruist daarmee als het ware alle pijlers van het netwerkbureau om de doelen programmadoelen te realiseren.

Binnen veel organisaties is aquathermie nog onbekend of slechts beperkt bekend. Communicatie speelt een voorname rol bij de positionering van aquathermie als alternatief in de energietransitie. In 2019 leidt dit onder meer tot de volgende producten/activiteiten:

- de bijeenkomst van de ondertekening van de Green Deal;
- ingerichte website;
- samenwerking met andere klimaatprogramma's op het gebied van communicatie;
- een plan voor de inzet van ambassadeurs;
- een actuele communicatieboodschap om aquathermie te positioneren.

5. Jaarplan 2020

Bovenstaand zijn de hoofdproducten voor 2019 benoemd. Vanuit de netwerkgedachte vindt hierop voor 2020 verdere verbreding en verdieping plaats. Het netwerk zorgt gezamenlijk voor het realiseren van de doelstellingen uit de Green Deal en partijen (en partners) leveren hieraan een bijdrage. De komende periode wordt gezien welke behoeften er in het netwerk bestaan en hoe het netwerk invulling gaat geven aan deze behoeften. Uiteraard is de rol die het netwerkbureau daarin kan spelen, onderdeel hiervan.

Het streven is om het jaarplan 2020 in het najaar van 2019 gereed te hebben.

6. Beheersing

Begroting 2019

Inkomsten (euro)	2019	2020	2021	P-inzet/j	Totaal
EZK	900,000				
BZK	50,000				
IenW	17,000	17,000	16,000	0,2 fte	
NWB	100,000				
VEWIN		25,000			
EUR	25,000				
Provincie Fryslan	25,000				
Provincie Gelderland	25,000				
Provincie Zuid-Holland	25,000				
Waterschap Brabantse Delta	25,000				
Waterschap Aa en Maas				0,4 fte	
Brabant Water	25,000				
Netbeheer NL					pm
Syntraal				50 uur	
IF Technology				40 uur	
Extra bijdrage UvW	pm	pm	pm		
Totaal	1.217,000	42,000	16,000		1.275,000

Specifieke in kind bijdragen

Inkomsten (euro)	2019	2020	2021		Totaal
<i>Algemeen</i>					
UvW				coördinatie, uitvoering, huisvesting	
<i>Praktijk</i>					
Provincie Fryslan	75,000				75,000
Provincie Fryslan	25,000				25,000
Subtotaal Praktijk					100,000
<i>Kennis en onderzoek</i>					
Deltares	200,000	200,000	200,000		600,000
Deltares	25,000				25,000
STOWA	100,000	100,000	100,000		300,000
KWR	100,000	100,000	100,000		300,000
UO Bodem en ondergrond	125,000	125,000			250,000
TNO	25,000				25,000
Subtotaal Kennis en Onderzoek					1.500,000
<i>Governance</i>					
EUR	25,000				25,000
Subtotaal Governance					25,000
Totaal	700,000	525,000	400,000		1.625,000

Uitgaven

De begrote uitgaven zijn in een separaat document opgenomen.

Voortgang en verantwoording

Periodiek wordt de stuurgroep geïnformeerd over de voortgang van de Green Deal en het jaarplan. Inrichting van deze rapportage krijgt de komende periode vorm. De eerste voortgangsrapportage zal naar verwachting in september verschijnen.

Ook dient er aan EZK gerapporteerd te worden in het kader van de verleende subsidie. Het streven is om deze rapportage zoveel als mogelijk aan te laten sluiten op de reguliere voortgangsrapportages.

Bedrijfsvoering

De administratie loopt via de Unie van Waterschappen als subsidieontvanger. Het netwerkbureau houdt echter ook zelf zicht op de financiële verplichtingen en uitgaven. Periodiek vindt afstemming plaats tussen de Unie en het netwerkbureau om goed de financiële voortgang in beeld te hebben.